

De Minister van Defensie
T.a.v. Directie Materieel, Vastgoed en
Duurzaamheid
o.v.v. Nationaal Programma Ruimte voor
Defensie
Postbus 2071
2500 ES Den Haag

Oude Hoogeveensedijk 4,
7991 PD Dwingeloo,
The Netherlands.
Phone +31 521 59 51 00
naam @astron.nl
www.astron.nl

Our reference: UIT.AO.022

Betreft: zienswijze NRD Ruimte voor Defensie

Date: 31 januari 2024

Geachte Minister,

We hebben kennis genomen van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) die u heeft opgesteld in het kader van het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD).

ASTRON is het Nederlands Instituut voor radioastronomie. Wij beheren radiotelescopen in Noord-Nederland waarmee zeer zwakke signalen uit het heelal worden waargenomen. Deze radiotelescopen staan in radiostille gebieden en hebben beschermingszones waarbinnen geen elektromagnetische storing op de radiotelescopen mag worden veroorzaakt.

Een van de radiotelescopen betreft de Westerbork Synthese Radio Telescoop (WSRT), die bestaat uit 14 schotels op een Oost-West-lijn van 2,7 km, nabij Hooghalen.

art. 5.1.1.b Woo : veiligheid van de Staat

(vervolg) Een andere radiotelescoop betreft de Low Frequency Array (LOFAR) die bestaat uit zo'n 100.000 antennes, verdeeld over 52 stations. Het 'hart' (de Core) staat in de gemeente Borger-Odoorn en de remote stations staan verspreid over Noord-Nederland en een groot deel van Europa. LOFAR fungeert daarmee als een radiotelescoop met een doorsnede van 2.000 km en is tot op heden de grootste en meest gevoelige radiotelescoop ter wereld. Op basis van de technologie van LOFAR is ten behoeve van uw ministerie een prototype van een zonnerradiotelescoop gebouwd, DISTURB, die bij de schotels van de WSRT is geplaatst. Daarnaast hebben wij een innovatielab en testveld bij de oudste radiotelescoop van Nederland in Dwingeloo.

ASTRON behoort tot de absolute wereldtop op het gebied van radioastronomie vanwege de innovatieve radiotelescopen en innovaties om deze radiotelescopen en de instrumenten steeds verder te ontwikkelen. Daarvoor worden de grenzen van de technologie niet alleen opgezocht maar ook steeds verder verlegd. Mede hierom is in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) aangegeven dat de radioastronomie van nationaal belang is.

In het kader van de NRD en het NPRD vragen wij dan ook uw aandacht voor het volgende.

Uitbreiding jachtvlieglocaties

Een van de genoemde opties voor het uitbreiden van jachtvlieglocaties betreft het uitbreiden van de locatie art. 5.1.1.b Woo. Op dit moment zijn wij nog in gesprek met uw ministerie in verband met de storing op de WSRT art. 5.1.1.b Woo: veiligheid van de Staat. Graag zien wij dat deze gesprekken op korte termijn worden afgerond waarbij de optie van intensivering van jachtvliegtuigbewegingen eveneens kan worden geadresseerd.

Structurele toename laagvliegende helikopters en uitbreiding heliporterlandingsplaats bij De Haar (Assen) en/of Havelte

Nabij Assen ligt een heliporterlandingsplaats. Het huidige laagvlieggebied voor helikopters ligt mede boven het gebied waarin de WSRT is gelegen (ten Zuiden van Assen). Laagvliegende helikopters geven storing op de waarnemingen met de WSRT. Daardoor zijn wij genoodzaakt de betreffende data weg te gooien. Tot op heden is het aantal vliegbewegingen beperkt. Een structurele intensivering van het laagvliegen met helikopters boven dit gebied zal echter een grotere verstoring van de waarnemingen met zich meebrengen, hetgeen voor ons niet wenselijk is. Graag worden wij betrokken bij het vormgeven van deze plannen indien wordt gekozen voor het intensiveren van het laagvliegen boven dit gebied.

art. 5.1.1.b Woo: veiligheid van de Staat

art. 5.1.1.b Woo : veiligheid van de Staat

Het huidige laagvlieggebied ligt niet boven LOFAR-stations of het hart van LOFAR, maar wel in de nabijheid ervan.

Intensivering van de laagvliegbeveigingen kan hier mogelijk leiden tot verstoring van de waarnemingen. art. 5.1.1.b Woo : veiligheid van de Staat

art. 5.1.1.b Woo : veiligheid van de Staat

Het is dus van zeer groot belang dat niet wordt gevlogen boven het hart van LOFAR en de nabije omgeving, en daarnaast niet over of in de nabijheid van de remote stations van LOFAR.

Een eventueel aanvliegen vanuit of naar de richting Fochteloo kan storing geven op het LOFAR station dat daar ligt, ten Oosten van Oosterwolde.

Richtinggevend hierbij zijn de beschermingszones zoals zijn opgenomen in de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe: specifieke zones rondom de Dwingeloo locatie, de WSRT en het hart van LOFAR plus 2 km zones rondom de remote stations van LOFAR. U kunt deze vinden op onze website www.astron.nl/beschermingszones -> tabblad 'beschermingszones'.

Indien de locatie Havelte wordt uitgebreid met een heliporterlandingsplaats kan dit betekenen dat zowel het LOFAR station in Steenwijkerland, ten zuidwesten van Onna, als de locatie Dwingeloo door heliporterbeveigingen worden geraakt. art. 5.1.1.b Woo

art. 5.1.1.b Woo : veiligheid van de staat

art. 5.1.1.b Woo Wat de locatie van het LOFAR-station in Steenwijkerland betreft kan dit worden ondervangen door niet over dit gebied te vliegen (2 km rondom het LOFAR station).

De helicopters zullen naar verwachting naast militaire frequenties ook gebruik maken van communicatie in de VHF luchtvaartband. Deze veroorzaakt smalbandige, mogelijke 'blocking'-storing indien wordt gevlogen in de zeer directe nabijheid van LOFAR stations. Ook om deze reden verzoeken wij niet laag over de gebieden met LOFAR stations te vliegen.

Uitbreiding oefenen met drones, art. 5.1.1.b Woo

Drones kunnen onbedoeld breedbandige storing kunnen veroorzaken, in frequentiegebieden waarop de LOFAR radiotelescoop waarneemt. art. 5.1.1.b Woo

vervolg

vervolg Dit betekent dat drones in beginsel niet binnen enkele kilometers van een LOFAR remote station kunnen vliegen en zeker niet boven het hart van de LOFAR radiotelescoop.

Een van deze remote stations ligt in de gemeente Steenwijkerland, ten zuidwesten van Onna en ongeveer 2,5 ten zuidwesten van de rand van het oefenterrein Havelte-West. Dat betekent dat oefeningen vanaf Havelte niet in Zuidwestelijke richting kunnen plaatsvinden zonder dat is aangetoond dat de drones radiostil zijn op de frequenties onder de 300 MHz.

Het vliegen boven het hart van LOFAR, gelegen tussen Buinen en Exloo, kan vanuit de radioastronomie sowieso niet worden toegestaan. art. 5.1.1.b Woo : veiligheid van de Staat

(vervolg)

Vliegen met drones vanaf De Haar bij Assen betekent een mogelijke storing op de DISTURB radiotelescoop art. 5.1.1.b Woo : veiligheid van de Staat

(vervolg)

art. 5.1.1.b Woo : veiligheid van de Staat

Munitieopslagdepots SIC

Een van de zoekgebieden voor een nieuwe munitieopslag SIC (Snel Inzetbare Capaciteit) is het gebied tussen Buinen en Exloo, naast het hart van de LOFAR radiotelescoop. Daarnaast zijn er zoekgebieden in Midden-Groningen en Coevorden, waar eveneens LOFAR stations staan.

art. 5.1.1.b Woo : veiligheid van de Staat

(vervolg)

Voor het hart van LOFAR bestaat het grootste risico de elektronica op deze locaties, die worden gebruikt voor bewakingscamera's, sensoren, airconditioning units, computerapparaat, LED-verlichting, stroomvoorziening, acculaders en dergelijke. LOFAR is een uiterst gevoelig waarneeminstrument. Daarom ligt er een provinciale en gemeentelijke beschermingszone omheen waarin activiteiten die radiostoring kunnen veroorzaken niet zijn toegestaan. Dat heeft ertoe geleid dat zonneparken en windturbines in de nabije omgeving van LOFAR dienen te voldoen aan zéér strenge EMC-eisen. Wij verwachten dan ook dat eventuele Defensiefaciliteiten in de omgeving van het hart van LOFAR, in overleg met de experts van ASTRON, aan vergelijkbare EMC-eisen gaan voldoen.

Wij verzoeken u om de belangen van de radioastronomie mee te nemen in alle vervolgstappen. Daaronder begrepen de selectiecriteria en het beoordelingskader van het op te stellen Milieu Effect Rapport, alsmede het MER zelf. Wij verzoeken u om daarbij de zones te hanteren zoals wij die op onze website hebben geplaatst. Deze corresponderen met de door de provincie Drenthe ingestelde beschermingszones die door de diverse gemeenten zijn overgenomen in lokale regelgeving. Daar waar van toepassing verzoeken wij u om de beperkingen en aanvullende eisen op te nemen in uw definitieve plannen.

Graag bereid tot nadere toelichting.

Met vriendelijke groet,

handtekening (deels)

naam en functie

ASTRON